

په سول همزاتوف

پيامنيرى داغستانه

جوونيار توليق

دېکای نیوان شاری مدحج قهلاو گوندی تسادا ریگایه کی
تسکی پیچارپیچه. له هه نیدیک شویندا زه جمه ته دوو
تقومیل بتوان به شانی په کترا برون نیوانی نه وشارو گونده
به تومیل ده سععات ده بی. ناو به ناو خه لکی گوندی تسادا و
کوب ده گانی ده ورو پستی ریگایه کی دو ورو دریزه برون و به و
ریکا سخته دا. به تومیل بی یان به ولاح به ورو پیزی

دوستیکی شیرینی خوبان ده چن؛ هر که پیشی گه یشتن
دیکه نه چه پله کوتان و هه نپه رکی، پاشان هه موویکوه به دهم
گوزانی چرینه وه به ره و گوندی تسادا ده گه رینه وه. نا به م
جوره خه نکى تسادا و گونده کانی ده ورو به ری پیشوازیی
شاعیری میلی ناسراو، په یامنیری داغستان په سون
هه مزاتوف ده کهن.

په سون هه مزاتوف شاعیریکی ناوداری داغستان و
سوقیتسه، نه سالی (۱۹۵۱) هوه کراوه ته سه روکی په کیتی
نووسه رانی داغستان، نه کونگره ی هه شته می نووسه رانی
سوقیتشدا که نه م دواپی یانه دا به ستره به سکرتری په کیتی
نووسه رانی سوقیت هه نپز پردرا، هه روه ها نه ندایمک، کاری
په کیتی نووسه رانی ناسیاو نه فریقیه، هه تاکوئیستا چه ندین
خه لانی سه نگین و به نرخى جیهانی پی به خشراوه.

په سول همزاتوف کوری شاعیری میلی داغستان هه مزه
تسادا ... په، له ۲۸ ی نه یلوی ۱۹۰۲۳ دا له گوندی تسادا
هاتوته جیهانه وه. خویندنی سه ره تایی ته و او کردو چووه
قوتابخانه ی په روه ره بی پیشه بی، پاشان چووه په یمانگای
نه ده بیاتی گورگی له شاری موسکو، پنج سال له و
په یمانگایه دا خویندی، سالی (۱۹۵۰) په پله ی نیمتیا
ته واری کرد.

نه گهرچی هه مزاتوف به ره چه نه ک ثاقاری به به لام وه ک
نویسه ری ته واری گه لانی داغستان ناسراوه له قه بی شاعیری
گه لانی دغستانی پی دراوه؛ خوی له و باره یه وه و توبه تی «
چاره نووس بمباته هه رولاتیک، من خوم به نویته ری نه و خاک و
شاخ و گونده ده زانم که به که م چار له وری فیره نه سپ زین کردن
بووم. له هه ر کوی بم خوم به ه یامنیری داغستانه که م
داده نیم، یان ده لی: «داغستان زه ویمه، نه ریتم، چپامه،
ده ریامه، داغستان؛ نه ی نیشمانه که م... دانی پیدا ده نیم
که تو بیرو هوش و هه سمتیت، سه رم له په نجا ولات زیاتر
داوه، هه همیشه داغستان به خاک و خه لکی یه وه له گه لمدا
بووه. هه مزاتوف ته نها له چوار چیوه ی داغستان داگیر
ناخوات به لکو له سنووری داغستان و سوقیتش ده رده په زنی و
ده رباری مه سه له جیهانی به گرنکه کانیش ده دوت و که سه ر
گه لانی ژیرده سته و زه جمه تکیشی جیهان هه لده داتی، چونکه

نه و مرو دوستو هممو ته ته و په يه کي خوش دهوي و به چاويکي پر ريزو شکوره دهرواينه گهلاني جيهان، نه و تا بوخوي دهني: «مه شاعيريکي ناقارم. نه گه نه مه شدا نه ک ته نيا هر هستي لي پرسينه و هې ناقارو سه را يې دا کستان و هممو و ولاته که مانم نه دلدايه، به لکوهي هممو دونيام نه دلدايه. نه مه سدهي بيسته مه. پياو وانه بي نازي».

سهرتاي شيعر نوو سيني هم مزاتوق هي نه و ده مه په که هيشتا له قوتابخانه ي سهرتايي دا ده بخويند. خوي دهني: «نه خيزاني شاعيردا له دايک بووم و په روه رده کرام، زو و ده ستم به شيعر نوو سين کرد. نه مه نم نه که يشبووه بيست سالان و هختيک په که مين کتيم به زماني ناقاري ده کرد».

و هختيکيش چوه په يمانگاي نه ده بياني گورگي ده روازه يه کي گه و ره نه به رده مي دا ناواله بوو، نه و ده م شيعره کاني کامل ترو راز او تر بوون و مورکي تايه تي يان و ه خووه گرت. له ماوه ي پينج سال خويندني نه و په يمانگايه دا شاره زايي په کي باشي نه شيعري جيهانيدا په يدا کرد، گه نيک شاعيري نساوي سوقيتي له نزيکه وه ناسي رگه ليک شاعيري ناوداري جيهانيشي له دوو روه ناسي.

له سالي (۱۹۳۷) هوه ده ستي کردوه به بلا و کردنه و هې به ره مه شيعري په کاني، په که مين ديواني شيعري به ناوي نه و ينيکي به هيز و رقيکي به تين هوه له ۱۹۴۳ دا بلا و کرده وه.

له و ديوانه يدا هه ست و نازار و سوي دلي به رامبه ر روژگاره سخت و دژ واره کاني جهنگي جيهاني دووم ده بري، هه روه ها سکالاي دلي خوي له و جهنگه ناهه مواره کرد که بووه هوي له ناو بردني هه زاران لا و که په کي کيان براي کي خوي بوو.

پاش نه و ديوانه گه ليکي ديکه شي بلا و کرده وه، له وانه: ساليک که تني دا له دايک بووم (۱۹۵۰)، نه ستيره بلنده کان (۱۹۶۲)، سنوور (۱۹۷۴)، نه فسانه کان (۱۹۷۵)، له به رده م ماله و هه دا (۱۹۷۸)، په يقی شاعير (۱۹۷۹)، دوو رگه ي ثافره تان (۱۹۸۲) و گه ليکي ديکه ش.

په که مين به ره مه ي په خشاني ره سول هم مزاتوق کتبي «داگستان نيشتمانمه» په که سالي ۱۹۶۷ به رگي په که مي لي بلا و کرده وه، دوا به دواي نه و يش به رگي دووه مسي بلا و کرده وه، نيشتاش به رگي سي هه مي به ده سته و هيه نه م

کتبي هې دهري خست که نه که ر توندي په خشان بوونيلي نه شيعري زياترو به رز تر نه بي که متر ني په.

همه مزاتوق نه کتبي «داگستان نيشتمانمه» دا هه وي دا و نه نيشتمانمه که ي به خاځ و خه کي په وه به خويندنه ر بناسييت و خويندنه به گه نيک لايه ني ز ياني گهلاني داگستان نشا بک.

به شيوازيکي نه و تونه داگستان ده دوي. که خويندنه زو و به نه سوه نه و زانيري يانه و هه بکزي ت و چيز نه خويندنه و هې و ه ر خري. ده ر باره ي: خوشه و ستي، نازايي، زيره کي و د تبي و که نيک بيه تي ديکه ي نوو سيوه، بوهر به بيه تيکيش نه مه چه سين نه فسانه و چيروکي ميندي و سه رگوزشته و بيروه و هري خوي کيرا و ته وه. هه روه هه ده ر به ي. که سه ميژ ووي به نسا و و که ي ولاته که ي نوو سيوه و پي يانيدا هه دواوه. به سه ره اته که ي ز يانايي گيرا و ته وه و باسي نازايي و جواميري يني کردوه. ي.

ده ر باره ي که ستي و ره فتاري هه ريه که يني نوو سيوه و سي دانسي و هوشمه ندي ياني کردوه و و نه دانسه کاني يني نوو سي بيه کاني کردوه. شميل و نه بو تيب و جهه سه دين و هه مزه تساداسو گه ليکي تر وه يدا نيشته و هې په خويندنه ر يان ده ناسيني.

نه و که سه گيان باز و نه خو بو ر دو وانه و هې د دي نيته و هې سه رين ده نووسي که نه ر يگاي گه و نيشتمان و په يني و ي سه رجه م مرو قايه تي دا تيکوشاون و گي ني. خو يان به خشيوه.

ره سول هم مزاتوق نه م ز يانه دا زياتر نه هه ر بيه نيک کرکتي به مروف و خاځ ده دات: مروف به لايه وه به رز تر سين و به نر ختيرين شتنې سه رزه مينه. نه مروف راميتي و سا يکولوژي يانه به ناخي دا روده جي، به و ردي و به شيوازيکي ناسک و جوان ده ر باره ي که ستي و هه فتار و بييري مروف ده نوو سني. له چاويکه و تنيکدا «ماجد سهر ي» سني ۱۹۷۸، لي پرسې:

- توله ته و اوي نوو سينه کانتدا زو و ده که يته مروف. . . ده شيت نه وه به گورتي ده بري که ويستونه به مروف ي بي؟

ره سول هم مزاتوق و هه لامي دا يوه:

. . . من نه وينداري مروفم، به بي مروف هه لانه که به بي مروف ي دي من مروف نيم. . . ده بي شاعيران درووشيني «دوستايه تي مروف» بکه ن درووشميان، به بي نه م

دوستایه‌تی به مه‌خاله دوستایه‌تی نیوان گه‌لان وه‌دی بی^(۸).
 هه‌روه‌ها بایه‌خ به‌خاک ده‌دات چونکه بی‌ی‌وایه مروّف
 شه‌یندار هوگری شه‌و‌خاکه ده‌بی که گوزهرانی له‌سه‌رده‌کات و
 ناتوانی لی جیا بیته‌وه.
 به‌شیاوزیکی فه‌له‌سه‌فی یانه شه‌وپه‌یوه‌ندی به‌ناشکرا ده‌کات که
 مروّف به‌خاکه که یه‌وه ده‌به‌ستیه‌وه، چه‌ندین چیروکی
 فولکلوری شه‌فسانه وه‌سه‌رگوزشه وه‌پندی پیشیان و بیروه‌ری
 دینیه‌وه بو‌خاتری شه‌ه‌ی هه‌ویانه‌وه په‌یوه‌ندی نیوان مروّف و
 خاکه‌کی به‌خاته روو.

هه‌مزاتوف له‌ناو‌بالنده جوراوجوره‌کاندا ته‌نھا هه‌لو
 سه‌رنجی راده‌کیشی و له‌هه‌موان زیاتری خوش ده‌وی، لای
 شه‌وه‌لو نرخ و به‌هایه‌کی تری هه‌یه له‌چاوبالنده‌کانی تردا.
 له‌گه‌لێک نووسینی دا ده‌رباره‌ی هه‌لوی نووسیه‌وه، ته‌ناسه‌ت
 کارگه‌یشتوته شه‌وراده‌یه‌ی چه‌ندجارلیک له‌وره‌وه ره‌خه‌ی
 لی گه‌راوه‌وتراوه: «ره‌سول هه‌مزاتوف زوربای هه‌لو
 ده‌کات!»، شه‌بو‌خوی وه‌لام ده‌داته‌وه: «ناخرمن چی بکه‌م
 که هه‌لو له‌گشت بالنده‌کانی تر سه‌رنجم زیاتر بابکیشی...
 هه‌لو‌نازاو به‌هیزه... دوورتر و به‌رتر ده‌فریت... ده‌نگی
 ساف و به‌رزه... هه‌رگیز ولات و شونیی خوی چی‌ناهیلی
 شه‌گه‌رچی زریان و سه‌رماو سوله‌ش بیت... شونیی لووتکه‌ی
 به‌رزه، له‌جی بلنده‌ده‌بی هیلانه‌ناکات»^(۹).

به‌لای هه‌مزاتوف شه‌شاعیری راسته‌قینه شه‌وه‌که سه‌یه که ته‌واوی
 شه‌یرو نووسینه‌کانی بو‌خزمه‌تی کومه‌له‌که‌ی و مروّفایه‌تی بی،
 به‌لایه‌وه ده‌بی شاعیر که سیکی کومه‌لایه‌تی و شه‌مه‌ند، راستی بیژ و
 چاونه‌ترس بی. له‌چاویکه و تیکدا که گوڤاری سه‌نگین و
 پیشگه‌وتنخوازی «لوتس» بلاوی کردوته‌وه، له‌وه‌لامی پرسیکدا
 وتویه‌تی: «شاعیره‌وه‌کو شه‌هیدیک له‌به‌ره‌می دادگای گه‌وره‌ی
 میژ وودا راده‌گیری. شه‌هیدیش پیوسته راستی بلی، ته‌نهاراستی،
 شه‌گینا دووچاری سزا ده‌بی. شاعیریش شه‌گه‌ر شه‌هیدی به‌درودا،
 سزا که‌ی سه‌خت ده‌بی و له‌شاعیریش ده‌گه‌وی مردنیش مسوگه‌ر
 ده‌بی»^(۱۰). یان له‌چاویکه و تیکدی تری شه‌و گوڤاره‌دا له‌وه‌لامی
 پرسیکدا وتویه‌تی: «شاعیر هه‌میشه ریوازه، بو‌شه‌وی ته‌که‌وته ناو
 شه‌یویکه‌وه، وه بو‌شه‌وی که‌خوی له‌کولانیکی گیراودا نه‌بیته‌وه،
 ده‌بی ته‌نھا به‌وه دانه‌که‌وی که سه‌یری به‌ریی خوی بکا، به‌لکو
 جارجار ناو‌ریک بو‌دواوش بداته‌وه، چونکه له‌پا‌بووردووه‌وه
 رو‌شنایی ده‌زیه‌وه: رو‌شنایی میژ وو، رو‌شنایی سه‌ده‌کاتی

پیشوو... شاعیر زابووردووه‌به‌ستیه‌وه به‌نه‌مرووه، شه‌مروش
 به‌دواروژده‌وه، پاراستی ناشی له‌سه‌رنجم زه‌وی به‌که‌را‌بووردوو
 نیستاو داها توومانی له‌سه‌ر به‌ند مایه‌ی بایه‌خ پیدانمانه»^(۱۱).
 زه‌سول هه‌مزاتوف مروّفیکی قوشمه‌و رووخوش، خاکی وساده،
 روح سووک و هیمن و سه‌روزمان شیرینه (کیم شولوخوف)
 جوانی بو‌چوو که وتویه‌ی: «هه‌میشه له‌ژیا نیدا دم به‌یکه‌ینه،
 چه‌زی له‌نوکنه‌وه سه‌رگوزشته وه‌پندی میلی به... هه‌رکاتیک
 له‌به‌رده‌می جه‌ماوه‌دا شه‌یعه‌ر بخونیه‌وه تاو‌ریک نوکنه‌و چیروکی
 سه‌یرو سه‌مه‌رش ده‌گیرته‌وه»^(۱۲).

په‌راویزه‌کان:

- (۱) تسادا: گوندیکه‌ی چه‌فا ماله‌یه، په‌سول هه‌مزاتوف له‌وی
 له‌داپک بووه.
- (۲) داغستان: کوماریکه‌ی ئوتوسومی به، که وتوته سه‌روی
 خوره‌ه‌لانی فه‌فاس
- (۳) ئافار: گه‌لیکه له‌گه‌له‌کانی داغستان، (له‌ولاتی داغستاندا
 و سیرای گه‌لی ئافار، له‌ک و لیزگینی و دارجینی و کومیکی و چه‌ند
 گه‌لیکی دیکه‌ش هه‌ن).
- (۴) داغستانی من، کتیی به‌که‌م، وه‌رگیرانی عه‌زیزگه‌ردی،
 ۱۹۷۹، ل ۳۰.
- (۵) رسول حکمزاتوف، اکتب فی وقت واحد عدة اشیاء، مجلة
 «لوتس»، العدد ۶۱، ۱۹۸۷، ص ۱۷۴.
- (۶) مجلة (آفاق عربیة)، حوار مع الشاعر السوفيتي رسول
 حمزاتوف، العدد الستدس، السنة الثالثة عشرة، حزيران
 ۱۹۸۸، ص ۱۲۷.
- (۷) ماموستای هیژا عه‌زیزگه‌ردی، دوو به‌رگی به‌که‌م و شه‌م
 کتیی به‌که‌م (سه‌کوردی به‌کی پاراوو جوان) وه‌رگیراوه بو‌کوردی و
 به‌ناوی «داغستانی من» وه‌ بلاوی کردوته‌وه.
- (۸) مجلة (الاداب البیرتیة)، العدد ۶، حزيران ۱۹۸۰، ص ۳.
- (۹) داغستانی من، کتیی دووهم، ۱۹۸۵، ل ۸۴.
- (۱۰) مجلة (لوتس) العدد ۶۱، ص ۱۶۸.
- (۱۱) رسول برید لداغستان، مع رسول حمزاتوف، عدد خاص
 (۱۹۸۷)، ص ۱۶۱.
- (۱۲) کیمسولوفوف، رسول حمزاتوف: بخرم بلادنا، لوتس، العدد
 ۶۲، ۱۹۸۷، ص ۱۸۲.